

Is pacifisme beperkt houdbaar?

“Je móet een adequaat antwoord hebben op de vraag om bescherming van mensen die worden bedreigd met uitroeiing”, zegt Mient Jan Faber (IKV). “Mijn vrienden in Latijns-Amerika zeggen: de NAVO is een bondgenootschap van rijke, westerse landen die de belangen van rijke, westerse landen veilig stelt”, zegt Raad van Kerken-secretaris Ineke Bakker.

75 jaar Kerk en Vrede en het dilemma ligt levensgroot op tafel.

Tegen de driehonderd mensen bezochten op 31 oktober jongstleden de jubileumdag van de vereniging Kerk en Vrede in de Mozes- en Aäronkerk in Amsterdam. Een forumdebat met onder andere Faber, Bakker en Ter Schegget, interviews in de zaal, het afscheid van studiesecretaris Harry Zeldenrust en een liturgische viering zorgden voor een afwisselend en goed bezocht programma.

Daaruit bleek: er blijft binnen de vereniging een voortgaande discussie over de toelaatbaarheid van geweld in situaties als in Kosovo. En als de vredesbeweging er niet in slaagt de kwestie van conflictvoorkoming hoog op de agenda van de politiek te zetten, zal dat geweld altijd weer worden gebruikt.

BIJBEL

In het ochtenddebat, deskundig en scherp geleid door NCRV-journalist Joël Batenburg, stonden twee stellingen centraal. De eerste: “De Bijbel is geen pacifistisch manifest, geen vredeskrant, geen utopie, geen handboek over transcendente meditatie, geen kookboek voor vegetariërs, geen bouwplan voor een zonnestad”. Anton Houtepen schreef dit in het Kerk en Vrede-jubileumboek “Vrede maken”.

Dat konden de meeste mensen hem wel nazeggen: “De bijbel barst van het geweld!”. En tegenover de oproep zwaarden om te smeden tot ploegijzers staat net zo gemakkelijk de oproep het juist andersom te doen. Zo blijf je bezig. Tegelijk was de grote lijn in de bijbel herkenbaar: bevrijding, opkomen voor gerechtigheid, luisteren naar de slachtoffers. Daarmee kwam onvermijdelijk het gesprek op Kosovo en de analyses achteraf galmde door de zaal. Maar de verlegenheid bleef.

“Ik wil de feestvreugde niet verstoren, maar waarom heeft Kerk en Vrede niet openlijk afstand gedaan van de NAVO-bombardementen?”, vroeg iemand uit de zaal. De vraag oogstte een half applausje. Bert ter Schegget: “Je kunt niet direct overal woorden voor klaar hebben. Het zijn heel ingewikkelde dingen. Het was een slecht punt dat de NAVO het deed en niet de VN. Maar op zichzelf vond en vind ik dat ingrijpen geoorloofd was. Maar dan liever minder en later.”

“Mijn vrienden in Latijns-Amerika zeggen: de NAVO is een bondgenootschap van rijke, westerse landen die de belangen van rijke, westerse landen veilig stelt. Ik zeg niet: we moeten uit de NAVO. Ik zeg wel: laten we alert blijven op wat er gebeurt.”, aldus Raad van Kerken-secretaris Ineke Bakker, die daarmee op een bescheiden applausje kon rekenen. “Kan wel zijn”, aldus Mient Jan Faber, “maar de NAVO is te veranderen en de NAVO is alles wat we hebben om een antwoord te kunnen geven op dit soort conflicten.”

De NAVO als kampioen van de vrede. Is het mogelijk een militair geleide organisatie met een uitgebreid arsenaal aan bruikbare wapens om te vormen tot een organisatie die de principes van geweldloze conflictoplossing huldigt? De vraag stellen is hem beantwoorden, zou ik denken.

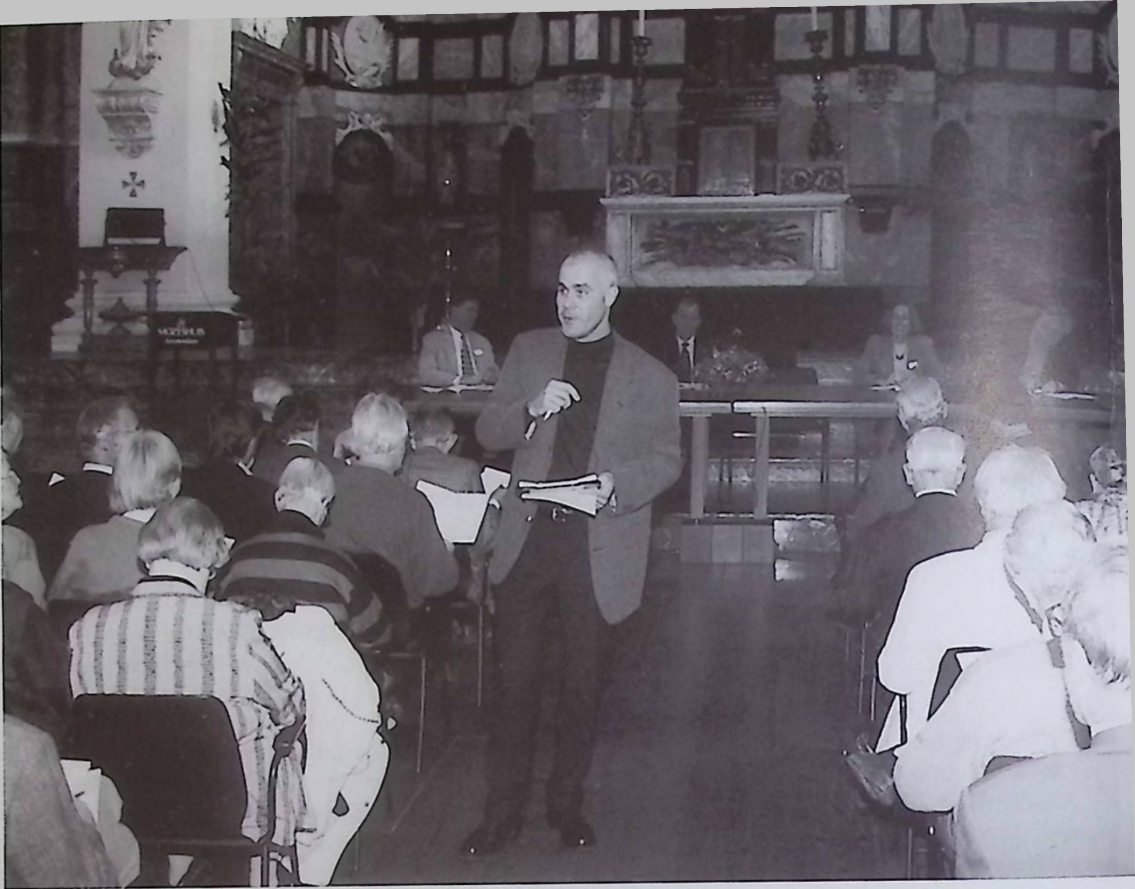
GEWELD VOORKOMEN

Een tweede kwestie in het ochtenddebat was het beleid ter voorkoming van geweld. Volgens Kerk en Vredesvoorzitter Greetje Witte-Rang ontbreekt bij de meeste Nederlandse politici de aandacht en de bereidheid om te denken op de langere termijn. Economische maatregelen, vroegtijdig signaleren van mogelijke conflicten en daar iets mee doen, het tegengaan van de wapenhandel; veel is nodig om geweld te voorkomen. (Vrede maken, hoofdstuk twee). Het vraagt bijvoorbeeld ook om ondersteuning van vredeseducatie en het werk van organisaties in conflictgebieden.

Het is beslist een punt dat de vredesbeweging zich serieus moet aantrekken. Blijkbaar vonden vredesactivisten nooit de goede strategie om conflictvoorkoming hoog op de agenda van politiek en samenleving te zetten.

De oorlog in Kosovo was de best voorspelde oorlog van deze eeuw. De lichten stonden al lang op rood, maar er gebeurde niets. En terwijl anderhalf vredesgroepje probeerde geweldloos en opbouwend het tij te keren, ging het grote geld naar de opbouw van een militaire strategie. Zowel Albanezen als Serviërs bewapenden zich tot de tanden. Toen eenmaal de bommen vielen, kon de vredesbeweging niet veel meer doen dan klagen: “Zie je wel, we hebben het altijd al gezegd...”

Kees
Posthumus

Joel Batenburg tussen het publiek

Dat is in feite een nederlagenstrategie, waarbij je weliswaar altijd gelijk hebt maar waarmee je niet direct bijdraagt aan een beetje meer vrede in deze wereld. Hoog tijd dus voor politieke en maatschappelijke lobby's om conflictvoorkoming op de agenda van ministeries te krijgen. Waarbij er ook nog wel een snufje actie tegen de wapenhandel bij kan.

JONGEREN

Het thema van het jubileum was "de mantel van geefdoor". De vraag is: wat geef je door en aan wie? Iedereen kon wat hij of zij door wilde geven op een stickertje schrijven en die op een mantel plakken. "Pacifisme, liever sterven dan doden" of "Laat je nooit verminken tot soldaat" stonden broederlijk naast "Mede dankzij Normandië kunnen wij hier over vrede praten". Het is waarschijnlijk allemaal waar.

Het bestaan van verschillende meningen binnen de boezem van Kerk en Vrede lijkt beslist geen probleem. Veel enger zou het zijn als iedereen er hetzelfde over dacht. Voor de buitenwacht lijkt het echter nooit goed of het deugt niet. Zijn de gelederen gesloten in een vastomlijnd dogma, dan roept iedereen: "Luchtfietzers, dogmatici!" Bestaan er verschillende meningen, dan bevindt de beweging zich meteen in een crisis: "verdeeldheid!".

Zolang er geweld bestaat, is pacifisme nooit "over de datum". Paul van Dijk, lid van de Theologische Werkgroep, zei het zo: "Pacifisme gaat niet om het uitsluiten van geweld in elke situatie. Pacifisme gaat om het plaatsen van vraagtekens achter elk vertrouwen op geweld als oplossing voor conflicten."

Of iedereen die omschrijving deelt, is de vraag. Maar een feit is dat Kerk en Vrede onmisbaar is als vereniging die moeilijke vragen stelt aan de beslissers. Die politici niet

laten weggkomen met een al te gemakkelijk grijpen naar de wapens.

De uitdaging waar Kerk en Vrede, met andere vredesbewegingen, voor staat is hoe zij de beweging meer aantrekkelijk kan maken voor jongere mensen. De vraag hoe dat moest, bleef hoog in de kerk hangen. Jonge mensen zijn beslist niet ongeïnteresseerd: zie de initiatieven tegen zinloos geweld. Maar ze kiezen tegenwoordig niet zo gemakkelijk meer voor een groep. Ze zijn uit op kortlopende arrangementen, waarin ze concreet iets kunnen doen. Dan ben je bij Kerk en Vrede niet aan het goede adres. Wat je kunt doen, speelt zich af in overleg-groepjes, besturen, werkgroepen. De structuur en de thema's van Kerk en Vrede dagen jonge mensen blijkbaar niet uit. Vraag jongeren zelf wat er moet gebeuren om hen te interesseren. En vraag het niet, zoals op 30 oktober gebeurde, aan hun opa's en oma's...

De dag werd besloten met een liturgie, gemaakt door Eppie Dam en Hindrik van der Meer. Een complete basisschoolklas was afgereisd uit Drachtster Compagnie, een klein orkest, een welluidend kwartet presenteerden "de mantel van geefdoor" (zie ook "Over vieren" op de pagina hiernaast

Daarna kreeg Harry Zeldenrust een vriendenboek aangeboden. Het heet "Getuigen op de pelgrimage naar vrede" en beschrijft mensen uit de geschiedenis, "van Jezus tot Zeldenrust", die probeerden de weg van de vrede te banen.. Dat boek is zeer welverdiend voor de man die Kerk en Vrede 25 jaar lang een gezicht gaf. Geen straatvechter, geen studeerkamergeleerde, maar wel een onvermoeibaar strijder voor de vrede. Met altijd een reserve van 10% tegenover elk -isme. En dat is een verstandig uitgangspunt van Harry.

De mantel van geefdoor

Het lied van de schepping

tekst: Eppie Dam
uit het Fries vertaald door Jan Popkenus

muziek: Hindrik van der Meer

De eer - ste dag dat God wat zei toen
kwa - men licht en duis - ter. Dit is nu dag en
nacht, dacht Hij, wat een ver - schil met gis - ter.

Chords: F/A, Bb, D7/A, Gm, Gm/Bb, F/C, C, C/Bb, F/A, A/C#, Dm, F7/C, Bb, C7, F

De tweede dag dat God wat zei
toen kwamen lucht en water.
De zee en hemel blauw, en blij
dacht Hij: Ziezo, dat staat er.

De derde dag dat God wat zei,
is al het groen gaan groeien.
Hij zuchtte diep, want in de wei
zag Hij de bloemen bloeien.

De vierde dag dat God wat zei,
zijn zon en maan geschapen.
Hij deed er duizend sterren bij,
zij waken als wij slapen.

De vijfde dag dat God wat zei
toen kwamen vis en vogel.
Ze voelden zich nog heerlijk vrij,
er was geen net of kogel.

De zesde dag dat God wat zei
toen kwamen alle dieren.
De koeien graasden in de wei
en speelden met de beren.

Dat was die dag de helft nog maar.
God maakte ook, waarachtig,
de mensen, en toen was Hij klaar -
wat was de schepping prachtig!

Uit Friesland niets dan goeds: op het jubileum van Kerk en Vrede, zaterdag 30 oktober in de Mozes en Aäronkerk in Amsterdam, vond de première plaats van de liturgie "De mantel van geefdoor", van het Friese duo Eppie Dam (tekst) en Hindrik van der Meer (muziek).

Het werk bestaat uit acht liederen, afgewisseld met gesproken tekst, en vertelt een verhaal waarin het gaat om de verantwoordelijkheid van het individu in relatie tot de wereld. De mantel, een teken van weerbaarheid én de verbeelding van de taak waartoe de mens op aarde geroepen is, wordt allereerst aan de naakte mens gegeven. Dan krijgt de koning, de profet, Johannes de Doper en uiteindelijk Jezus de mantel. Maar: die mantel past ons allemaal.

Acht liederen en teksten, een snelle gang door de bijbel, van schepping naar Jezus, in goed te zingen, prettig in het oor liggende en vlot gearrangeerde liederen met eenvoudige, duidelijke maar ook beeldrijke taal. Goed te zingen door kinderen dus, maar naar mijn mening niet kinderachtig: het kinderkoor zong het zonder moeite en uit het hoofd. Sommige begeleidingen zijn een beetje "jazzy", met swingende ritmes, trommel en trompet.

Naast de bijbelse lijn wordt het verhaal terloops naar mensen van deze tijd gebracht: Ja, ieder draagt de mantel - jij zou het kunnen zijn. Dat wordt versterkt doordat hedendaagse namen met bijbelse vermengd zijn ("Theresa, Ruth of Tim"). Bijgaand lied, het eerste lied, is vertaald uit het Fries en maakt ook onderdeel uit van de kerstliturgie "Hoe zullen wij van vrede zingen?". Zeven scheppingsdagen, zeven coupletten, ongecompliceerd en heel wat minder pretentius dan het gemiddelde scheppingslied. Prachtig: "Hij zuchtte diep, want in de wei zag Hij de bloemen bloeien" (3).

Het lied is afgedrukt met toestemming van Intrada Muziekuitgave. Overname in andere publicaties is niet toegestaan. Informatie en bestellingen: Intrada Muziekuitgave, Veensluis 18, 8448 GP Heerenveen, (0513) 688 951, E-mail: intrada@tref.nl.

Foto: Sandra Haverman

Kerk & Vrede luistert naar de mantel van geefdoor